

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 18 stycznia 2022 r.

BADK.DPK.133.191.2021

P10-87/21	Data wpływu petycji 18 grudnia 2021 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 17 stycznia 2022 r.

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

TEMAT

**UMOŻLIWIENIE OSOBOM UBOGIM
WYBORU PEŁNOMOCNIKA Z URZĘDU**

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Autor petycji wnosi o zmianę art. 87 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego polegającą na dodaniu § 4 w brzmieniu:

„Strona we wniosku o przyznanie pełnomocnika z urzędu/obrońcy z urzędu, może wskazać nazwisko adwokata, radcy prawnego. Sąd w porozumieniu z wskazanym adwokatem – radcą prawnym wyznacza pełnomocnika, zgodnie z wskazaniem strony. Sąd może tylko wyznaczyć wskazanego przez stronę adwokata – radcę prawnego, który znajduje się na liście adwokatów – radców prawnych wpisanych na listę pełnomocników z urzędu”.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor petycji wskazał, że postulat petycji jest prospołeczny i umożliwi osobom ubogim, mniej zarabiającym, osobom niepełnosprawnym itp. realnie mieć pełnomocnika z urzędu wybranego przez siebie a opłaconego ze środków Skarbu Państwa.

Jak podnosi autor petycji, prawo do obrony ma oskarżony. Ma ono swój oddźwięk w zasadzie prawa do obrony i korzystania z pomocy obrońcy. Zasada kontradiktoryjności pociąga za sobą konieczność stworzenia podobnych warunków dla strony przeciwnej oskarżonemu. Wymaga bowiem, by podmiot inny niż oskarżony mógł korzystać z pomocy prawnej w procesie, co zapewni mu prowadzenie równorzędnego sporu.

Jak dalej opisuje autor petycji, ustawodawca zapewnił oskarżonemu możliwość korzystania z pomocy wyznaczonego z urzędu. Dla zachowania pełnej symetrii oraz również sytuacji stron podobne uprawnienie musiał przyznać pokrzywdzonemu. Może on zatem zabiegać o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, jeżeli należycie wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów zastępstwa procesowego bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

Inne osoby, które nie są stronami postępowania, mogą go ustanowić w przypadku, gdy wymagają tego ich interesy. W literaturze pojawia się pogląd, że nie mogą to być interesy abstrakcyjne, połączone z interesem społecznym, lecz konkretnie takie, które mają ścisły związek z daną osobą i o kreślonym procesem karnym.

Kodeks postępowania karnego przyznaje stronom takie uprawnienia procesowe, by zagwarantować jak najbardziej sumienne docieranie do prawdy. Poprzez umożliwienie stronom równej walki, toczącej się przed niezawisłym sądem, ustawodawca dąży do zaspokojenia w społeczeństwie poczucia sprawiedliwości.

Równoprawny spór stron jest możliwy dzięki istnieniu zawodowych przedstawicieli procesowych po przeciwnych stronach sali sądowej.

Autor wskazał również, że przedstawiona inicjatywa w bardzo dużym stopniu umożliwi osobom niepełnosprawnym skorzystanie z prawnika tj. adwokata, rady prawnego, który ma dostosowaną kancelarię do potrzeb osób niepełnosprawnych i ma wrażliwość na specyficzne potrzeby swojego klienta.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.) w **art. 87** stanowi, że strona inna niż oskarżony może ustanowić pełnomocnika (§ 1). Osoba niebędąca stroną może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu (§ 2). Sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może odmówić dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika, o którym mowa w § 2, jeżeli uzna, że nie wymaga tego obrona interesów osoby niebędącej stroną (§ 3).

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Art. 87 ustawy kodeks postępowania karnego reguluje ustanowienie pełnomocnika z wyboru przez inną stronę niż oskarżony. Z § 1 komentowanego przepisu wynika, że pełnomocnika może sobie ustanowić strona inna niż oskarżony, a zatem pokrzywdzony (w stadium postępowania przygotowawczego), oskarżyciel prywatny lub oskarżyciel posiłkowy. Oskarżony (podejrzany w przypadku postępowania przygotowawczego) może natomiast ustanowić sobie obrońcę. Żeby osoba, która nie jest stroną, mogła skutecznie ustanowić pełnomocnika, musi wykazać, że wymaga tego jej interes w toczącym się postępowaniu. Użyte przez ustawodawcę określenie jest mało precyzyjne, a co za tym idzie – może powodować kłopoty natury interpretacyjnej. Ocena istnienia niniejszego interesu należy w postępowaniu przygotowawczym do prokuratora, w stadium postępowania jurysdykcyjnego zaś do sądu. Niewątpliwie interes w wyznaczeniu pełnomocnika ma osoba udzielająca poręczenia majątkowego, pokrzywdzony, który w postępowaniu sądowym nie występuje jako strona. Wprawdzie pełnomocnik nie może zastąpić np. świadka czy biegłego, ale to wcale nie oznacza, że osoby te nie mogą ustanowić pełnomocnika (por. Gostyński [i in.], *Kodeks*, t. 1, 1998, s. 347). W przypadku świadka może to dotyczyć np. sytuacji, kiedy potencjalny świadek może stać się podejrzanym, a następnie oskarżonym. Biegły zaś może np. ustanowić sobie pełnomocnika w sytuacji, gdy będzie dochodził od organu procesowego należnego mu wynagrodzenia. W literaturze zasadnie się podnosi, że uprawnienie innej

osoby do ustanowienia pełnomocnika jest ograniczone. Nie można go ustanowić w każdym wypadku, ale tylko wówczas, gdy *verba legis* „wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu” (art. 87 § 2 *in fine*). Oceny, czy ochrona jej interesów wymaga ustanowienia pełnomocnika, w pierwszej kolejności dokonuje osoba zamierzająca skorzystać z pomocy pełnomocnika, a następnie jej decyzja podlega kontroli sądu lub prokuratora (zob. szerzej na ten temat R.A. Stefański, *Pełnomocnik...*, s. 45–58). Prawo do domagania się wyznaczenia pełnomocnika z urzędu przysługuje tylko osobie posiadającej status strony procesowej. Osoba niebędąca stroną w celu ochrony swoich interesów w toczącym się postępowaniu karnym może korzystać jedynie z pomocy pełnomocnika z wyboru (E. Bieńkowska, *Pokrzywdzony...*, s. 11)¹.

Przepis reguluje udział pełnomocnika w procesie karnym, stanowiąc regułę, że strona inna niż oskarżony (podejrzany) może ustanowić pełnomocnika. Uprawnienie to nie jest związane z potrzebą wykazywania, że interes tej strony (może to być pokrzywdzony w postępowaniu przygotowawczym, oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny, a także podmiot z art. 91b w zakresie w nim wskazanym) wymaga udziału pomocnika prawnego w toku postępowania. Stylistyka tego przepisu (§ 1) wskazuje, że chodzi tu o pełnomocnika ustanowionego przez stronę, a nie przydzielonego z urzędu. Jednak z uwagi na treść art. 88 i zawarte tam odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 78 możliwe jest także ustanowienie pełnomocnika z urzędu dla innej niż oskarżony strony procesowej. Możliwość korzystania z pomocy prawnej pełnomocnika procesowego (advokata lub radcy prawnego) w procesie karnym jest przewidziana także dla innych niż strona uczestników postępowania karnego. W tym jednak przypadku możliwość ustanowienia pełnomocnika (a ściślej jego dopuszczenie do udziału w postępowaniu) jest zależna od oceny dokonywanej przez organ procesowy, czy wymaga tego interes tego uczestnika. Chodzi o interes w toczącym się postępowaniu, co w konkretnym układzie procesowym może być różnie rozumiane. Stąd możliwość weryfikacji, do której upoważniony jest sąd (jeśli do wyznaczenia pełnomocnika ma dojść w stadium jurysdykcyjnym) bądź prokurator, gdy jest to stadium postępowania przygotowawczego (§ 3). Słuszny jest pogląd, że decyzja pozytywna, tj. o dopuszczeniu pełnomocnika, nie wymaga postanowienia, natomiast decyzja negatywna powinna znaleźć swoje odzwierciedlenie w orzeczeniu mającym formę postanowienia².

¹ Świecki Dariusz (red.), Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2021.

² Dudka Katarzyna (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. II, WKP 2020.

INFORMACJE DODATKOWE:

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 16 lipca 2014 r. w sprawie sygn. akt II AKa 204/14, dotyczącym statusu pokrzywdzonego w postępowaniu sądowym orzekł, że pokrzywdzony w postępowaniu sądowym może działać bądź to jako strona postępowania, bądź też jako quasi-strona, w sytuacji gdy nie dysponuje generalnie prawami strony, a jedynie uprawnieniami, jakie nadaje mu ustawa w danej sytuacji procesowej. W obu tych przypadkach pokrzywdzony może korzystać z pomocy pełnomocnika (art. 87 § 1 i 2), którym może być adwokat lub radca prawny (art. 88 k.p.k.).

OPRACOWAŁA

Joanna Maria Leśniarek

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz